

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 18.

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmål nr. 1- 15.

Herad: Beiarn

Emne: Juletre og julehalm.

Bygdelag: Beiarn

Oppskr. av: Kristian Sandvik

Gard: Sandvik

(adresse): Ytre Beiarn

G.nr. 8. Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

J u l e t r e   o g   J u l e h a l m .

1. Juletre er almindelig i Beiarn.
2. Fra mine første barneår husker jeg juletreet og mine foreldre fortalte at det var brukt fra deres barndom hjemme og ved de enkle fester som var dengang. Egne fest- og skolehus fandtes jo ikke i bygden i eldre tider. Der var først bygget et skolehus på Moldjord som vesentlig bruktes ved konfitmasjonsforberedelserne og kirken som den gang ikke var oppvarmet uten øvner nesten helt inn i dette århundrede og egnet sig derfor mindre til å ha juletre i på de tider. Så juletreet må betegnes for hjemmets fest i de tidligste tider og antas å rekke vel 100 år tilbake i tiden kan skje mye lengere uten at jeg tør tidfeste dette.
3. Juletreet var som ovenfor nevnt mest brukt i hjemmet, senere når der blev bygget skolehus-ungdomshus o.l. blev det alltid brukt ved fester i julen især alle barnefester og missionsfester og var så almindelig at det nesten kan regnes for å høre med til inventaret i vedkommende hus. For Beiarns vedkommende kan man nesten si at alle hus, i hjemmene, i forsamlingshus og i kirken var og er juletreet symbolet for julen og var alltid tilstede før og er det ennu.
4. Hvis en ikke hadde juletre kunde stuen og forsamlingshus pyntes med furu, gran eller enerkvister alt av grønne nåletre eller busker, halmkroner var det mindre av, likeså papirpynt. Kvistene var i almindelighet anbrakt overalt, under taket, loftet på veggene mest synlig fra inngangsdøren så det straks kunde sees når man kom inn i rummet også langs vinduene på vakre lysekroner og lamper blev der hengt kvister. Det synes som om det var hen sikten å bringe den levende grønne natur inn i stuen, hjemmet eller forsamlingshuset både for å feire julens fest og også vårens lysets fest på den naturligste og varmeste måte selv i vert kolde norden. En overmåte vakker og hjertevinnende skikk. Den grønne pynt kunde også i forsamlingshus og i serdeleshet i kirken være som det rene kunstverk ofte med bokstaver av grønne kvister som uttrykte meningen og tankerne ved det hele som f. eks. Julen   Vêlkommen   o.s.v.

- 5.Selv om en hadde juletre blev både stuene og for samlingshus pyntet med grønne kvister.
- 6.De almindelige hjemmenes juletre var som regel mann høie fra 1,2 til 2 meter høie men de kunde også være ganske små nede i 1/2 meter høie,når det var lite om plass. I forsamlingshus minst dobbelt så høie opptil 4 meter.
- 7.a) I de eldste tider lavet man alt juletrepynt selv av forskjellige ting som da var forhånden,kulørt papir,papirflagg,kort,alleslags finere bakverk,ep ler og ellers hvad man hadde forhånden så juletreet også dengang var meget vakkert men naturligere. I de senere år kunde man kjøpe ferdiglavet juletrepynt pynt av alle slags så treet kom nesten bort i bare pynt men også nu henger man bakverk,epler o.l.på juletreet.
b) I juletreet har det alltid vært lys. I de eldste tider hjemmelavede talglys befestiget på forskjellig vis med streng eller selvlavede lysestaker og alltid ett på toppen. Senere kjøper man lys i alle kolører og setter disse i kjøpte lysestaker med klyper som befestiges i de sterkeste grener på juletreet. På toppen julestjernen og et lys eller flere efter an ordningen.
- 8.Far bragte juletreet tilgårds men mor var den som i grunden hadde hovedansvaret for pyntingen og bar nene hjelp til så godt de kunde fordi de var over måte interessert i dette arbeide som kanskje var deres første høitids eller fest inntryk i livet og som regel uforglemmelig.
- 9.Til alle juletre lavet man en fot-juletre fot- av bord eller passende planker et kors med hul i midten hvor nederste ende av juletreet blev stuk ket i og befestiget med tre kiler senere med spiker. Støtrelsen av korsset var efter juletreets størrelse Små tre mindre fot,store tre større fot således be regnet at det kunde stå sikkert om det blev sterkt pyntet. De minste juletre kunde man sette på et bord eller stol i hjørnet av stuen. De store tre stod alltid på gulvet i hjørnet av stuen. Når det skulde benyttes blev det alltid dratt mitt på gul vet . Under juletreet blev alle julegavepakker lagt. Alle disse gavepakker blev utlevert om jule aftenen.
- 10.Lysene i juletreet tentes første gang juleaften i 6 (18) tiden ,nyttårsavten og siste gang 13 dag jul og ellers så ofte man hadde råd eller lys til treet.
- 11.Man går rundt treet og synger alle julesalmer.Tre ets salme: Du grønne glitrende tre ikke å forglem me. På barne,misjons og ungdomsfester blev samtli ge julesalmer og fedrelands salmer sunget. Gangen og sangen rundt juletreet kunde være flere timer. Var forsamlingshuset tilstrekkelig stort blev der åavet flere ringer ,de minste(børnene) i inderste ring og de store i de ytterste ringer. For ikke å bli helt fortullet av rundgangen måtte man ofte vende- gå andre veien.Det lettet litt. Var det varmt i lokalet blev deltakerne helt ut slitt og det blev ikke slutt før alle var ferdige.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and is mostly obscured by the paper's texture and color.

3.blad av emne 18.Juletre og julehalm nr.13-

- Det var en usedvanlig vakker skikk med en salmesang som aldrig høres så vakkert som sangen rundt juletre et. En salmesang som kommer helt fra hjertet. I min erindring finnes ingenting som har gjort et så uut slettelig inntrykk og jeg er fuldt forvissset om at de allerfleste har den samme følelse og vil bevare denne fra barneårene og til livets aften.
12. Juletreet blir stående til 13 dag jul. Det er det al mindelige.
  13. Barna får ikke lov til å høste juletreet før siste dagen 13 dagen. Det almindelige uttrykk i Beiarn er å høste treet.
  14. Beiarn er et lite herred men hadde i 1932-33 Norges vakreste furuskog på Høiforslettmoen efter Skogdirek tørens uttalelse og før plantingen av tre begyndte var her kun furu med en 5-6 gran i en sidedal. Så det var udelukkende juletre av furu. Senere når trer av gran som er plantet blev passende store er også gran benyttet og som en siste utvei vakre enerbusker.
  15. Erstatning for juletre var igrunden einer men man kunde også bruke en passende lang trestang og på den ne feste grener av furu eller einer så det hele fik juletreets form. Erstatningen kunde være så smakfullt arbeidet at det helt lignet et almindelig juletre, men bruktes bare når ordentlig juletre ikke var å få fat på.
  16. Jeg har ikke sett at man satte opp juletre utenfor huset om julekvelden. Juleneket et kornband var bun det til en staur eller lagt mellem grenene i et ste som stod i nærheten av huset.

J u l e h a l m e n .

1. Jeg husker lite om bruk av halm på gulvet. Derimot var det almindelig på umalte tregulv som var hvitskurte å strø einer. Fra min barndom husker jeg en husmanns stue: Peder Larsen Øines. hustru Anne født Svendsen hvor stuegulvet var serdeles hvitskurt og strød med einer som jeg syntes var ualmindelig vakkert og natur lig. Det var overalt slik at man strødde einer på stuegulvet alle vaskedager, lørdager, serdeles alle høi tidsaftener og allermost juleaften. Derimot var hal men i min barndom ofte brukt til sengehalm og blev da altid skiftet til jul. Det kan jo tenkes at på steder hvor det ikke fandtes einer eller bartre at halm var brukt til å pynte op i stuen til høitidshelger og da serlig til julen. Men noen bygdeskik i Beiarn var det såvidt jeg husker ikke.
2. Se ovenfor -om den bruktes var det vel som strø på gulvet.
3. Strød utover gulvet.
4. Har ikke hørt at man skulde sove i julehalm på gulvet men derimot i sengene som alltid var skiftet med ny halm til julen. Om halmen har jeg ingen erindring om serskilte fortellinger. Den var kun brukt som julenek og sengehalm. Selv navnet julehalm har jeg ingen erin dring av å ha hørt omtale. Muligens det var så mye an net i julen at eventuelle fortellinger kan være for svundet av hukommelsen.

47201